

از شنیدن تا گوش کردن!

۱۰ نکته ی کلیدی

کاری از:

معاونت پژوهش حوزه علمیه قم

انتشار الکترونیکی:

www.HamBahsi.ir

هم بحثی

پایگاهی از همه طلاب برای همه ی طلاب

به سوی
پژوهش
۴

سلسله نگاره‌های کوتاه
ویژه طلاب مدارس علمیه

خداون

از شنیدن تا گوش کردن!
۱۰ نکته کلیدی

گوشِ خر

اگر با عنوان بالا مشکل دارید، به گیرنده‌های خود دست نزنید؛ مشکل از ما است! می‌پرسید: خلاصه این «گوش» را به جناب درازگوش اضافه کنیم یا نکنیم؟ می‌گوییم: نیازی به تحقیقات مفصل نیست و کسی هم این مشکل را برای راه‌اندازی مرکز یا مؤسسه یا پژوهشکده جدیدی بهانه‌نکند! چون ما پاسخش را در آستین داریم: هر دو ممکن است و هر دو می‌تواند درست باشد. ظاهراً اولین بار مولوی، این «ممکن» را «واقع» کرده است:

گوش خر بفروش و دیگر گوش خر

این معانی را نیابد گوش خر

بنابراین مشکل در نوع رابطه میان گوش و خر نیست؛ بلکه مسئله این است که گوش هم انواعی دارد و ما شاید با همه انواع و اقسام این عضو گوشه‌گیر آشنا نباشیم. همه اینها مقدمه بود تا در اینجا مقداری «گوش‌پژوهی» کنیم.

داشتیم می‌گفتیم که گوش هم انواعی دارد؛ اما شاید نتوانیم اینجا همه گوش‌ها را بگیریم و به شما نشان دهیم. پس، از باب «آب دریا را اگر...» و این جور حرف‌ها، دو نوع معروفش را به استحضار گوش‌پژوهان محترم می‌رسانیم:

۱. نخست گوشی است که صداها را می‌گیرد، اما برای آنها تره هم خرد نمی‌کند. این همان گوشی است که جناب مولانا کم‌لطفی کرده، به خر نسبت می‌دهد. (کم‌لطفی به گوش یا خر؟! فتأمل)

۲. گوش دوم آن است که وقتی صدایی را می‌شنود، شروع به سقلمه زدن به صاحبش می‌کند که مهمان داریم و باید از آن پذیرایی کنیم. از قضا جناب مولانا درباره این گوش هم افاضات کرده‌اند:

آدمی فربه شود از راه گوش

جانور فربه شود از حلق و نوش

این گوش به پنبه آلرژی دارد، و همیشه با خود زمزمه می‌کند:

پنبه و سواس بیرون کن ز گوش

تا به گوشت آید از گردون خروش

نتیجه می‌گیریم که گوش محترم را هم می‌توان به خر اضافه کرد، و هم می‌توان آن را فروخت و یکی دیگر خرید که کار کند و هنرش فقط ضبط کوتاه‌مدت صداها نباشد.

این افاضات، خلاصه چندین سال «گوش‌پژوهی» ما بود. حالا توصیه‌های کارشناس محترم را بشنوید. (ببخشید! گوش کنید.)

شنیدن^۱ یا گوش کردن^۲؟

گوش کردن به معنای شنیدن صدا نیست.^۳ شنیدن یک فرآیند فیزیولوژیکی است: ارتعاش امواج صدا در گوش میانی و فرستاده شدن محرکهای الکتروشیمیایی از گوش میانی به سیستم مرکزی شنوایی در مغز. اما گوش کردن، توجّه دقیق به صدا و دریافت معنای آن است. معمولاً زمانی که گمان می‌کنیم به دقت گوش فرامی‌دهیم، تنها پنجاه درصد از آنچه را که می‌شنویم، درک می‌کنیم، و پس از گذشت دو روز، فقط نیمی از این پنجاه درصد را می‌توانیم به خاطر آوریم. بنابراین عجیب نیست که گوش کردن را «هنر فراموش شده» می‌خوانند.

اگر خوب گوش نکنید، آنچه را که می‌شنوید، نخواهید فهمید. گوش کردن مؤثر، کلید فهم، ادراک و تعقل است و در فرآیندهای آموزشی، ادراکی و یادگیری، نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. شنود مؤثر کمک می‌کند تا اطلاعات دقیق‌تری را - که برای تصمیم‌گیری و حل مسئله به آنها نیاز دارید - جمع‌آوری کرده، به مطالب و مفاهیم جدیدی دست‌یابید. خوب گوش دادن، ارتباط متقابل شما را با دیگران، روشن و صریح می‌کند و برخوردهای روزانه شما را اصلاح می‌نماید. برای مثال هنگامی که می‌خواهید بر اساس مشاوره مستقیم از فکر دیگران بهره‌گیری، یا هنگامی که با دوستان مباحثه می‌کنید و یا هنگام شرکت در جلسات و سخنرانیها، مهارت‌های شنیداری، کمک شایانی به شما خواهد کرد.

انواع گوش کردن

۱ گوش کردن تفنّنی

این نوع گوش کردن برای لذت بردن و سرگرمی است؛ مثل موقعی که به شعر و سرودی جذاب یا یک سخنرانی سرگرم‌کننده و جالب، گوش می‌سپاریم.

۱. Hearing

۲. Listening

۳. حضرت علی(ع) می‌فرماید: «گمان نکنید که هر گوش‌مندی، سمیع است. (وَلَا كُلَّ ذِي سَمْعٍ بِسَمِيعٍ)». (نهج‌البلاغه، خطبه ۸۸)

خداوند سبحان نیز در آیه ۲۱ سوره مبارکه انفال هشدار می‌دهد که: «وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ».

۲ گوش کردن فعّال و همدلانه

این نوع گوش کردن، برای حمایت عاطفی از گوینده است. برای مثال، هنگامی که روان‌پزشک به اظهارات بیمار خود گوش می‌کند، یا هنگامی که همدلانه پای سخن دوستان خود می‌نشینیم، آنان را برای گفتنِ بیشتر و بهتر تشویق می‌کنیم.

۳ گوش کردن برای درک مطلب

این نوع گوش کردن، برای فهم شنیده‌ها، لازم است؛ وگرنه می‌شنویم، بدون اینکه بفهمیم!

۴ گوش کردن منتقدانه

نقد یا ارزیابی یک پیام، موقوف به این نوع گوش کردن است؛ مثل هنگامی که به نطق انتخاباتی یک کاندیدای سیاسی گوش می‌سپاریم یا هنگامی که حرفهای هم‌مباحثه‌ای خود را می‌شنویم. به رغم اهمّیت همهٔ انواع گوش‌سپاری، در اثر حاضر، فقط دو نوع اخیر را برمی‌رسیم.

علل «شنیدن و نفهمیدن»

۱ عدم تمرکز

مغز ما به‌طور باورنکردنی، قوی و فعّال است. ما می‌توانیم در هر دقیقه ۱۲۰ تا ۱۵۰ کلمه بر زبان بیاوریم، اما مغز ما می‌تواند هر دقیقه ۴۰۰ تا ۸۰۰ کلمه تولید کند یا بشنود. این امر می‌تواند گوش کردن را خیلی آسان جلوه‌دهد، اما در حقیقت این مسئله تأثیر معکوس دارد؛ زیرا ممکن است در وقت شنیدن، مقداری از «زمان مغز» اضافه‌بیاید؛ یعنی مغز کار خود را کرده و منتظر کلمات جدید است، اما هنوز کلمه‌ای صادر نشده‌است.

در این هنگام جریان گوش کردن، بر اثر تفکر دربارهٔ مسائل متفرّقه قطع می‌شود. به همین دلیل گاهی هنگام گوش کردن در کلاس درس، مسئله و حادثه‌ای به ذهنمان راه می‌یابد و تمرکز ما را به‌سادگی برهم می‌زند.

۲ وسواس در گوش کردن

همیشه عیب از بی‌توجهی نیست؛ گاهی اوقات مشکل در بیش از اندازه گوش کردن است. نگاه که به هر یک از لغت‌های گوینده چنان توجه می‌کنیم که گویی تمامی کلماتش به یکسان مهم هستند، نکتهٔ اصلی گوینده گم شده، درک آن ناممکن می‌شود. نباید خود را چنان غرق جزئیات و فروع کنیم که

محورهای اصلی سخن، تحت الشعاع قرارگیرند. به عبارت دیگر: «عَلَيْكُمْ بِالْمُتَوَنِّينَ لَا بِالْحَوَاشِيِّينَ».

به حافظه سپردن تمام آنچه سخنران می‌گوید، امکان‌پذیر نیست. شنوندگان قوی و ماهر، بیشتر روی عقاید، ادله و شواهد، تمرکز می‌کنند.

۳ پرسش به سوی نتایج

گاهی اوقات، هنگامی که به صحبت‌های یک سخنران گوش می‌دهیم، ذهنمان سریعاً متوجه نتایج می‌شود. این پرسش ناسودمند، یکی از علل ضعف یا کم‌رنجی ارتباط ما با آشنایان و طرف‌های گفت‌وگویی ما است. در واقع همان حرف در دهان گوینده گذاشتن است. چون مطمئن هستیم که چه می‌خواهند بگویند، به آنچه می‌گویند، دقت نمی‌کنیم. حتی گاهی اوقات نمی‌شنویم که چه می‌گویند. یکی دیگر از مصادیق پرسش بی‌مقدمه به سوی نتایج، این است که عجولانه عقاید گوینده را کسالت‌بار یا گمراه‌کننده می‌خوانیم. تقریباً همه سخنران‌ها، ره‌آوردی برای شما دارند. اگر پیش‌داوری کنید و گوش‌ندهید، خود را محروم کرده‌اید.

۴ تمرکز روی طرز بیان و ظاهر گوینده

توجه بیش از حد به ظاهر یا طرز صحبت کردن افراد، باعث می‌شود ما به آنچه می‌گویند، گوش‌نکنیم. برخی از افراد آن‌قدر به ظاهر شخص، لهجه‌های محلی، نقایص و عیوب کلام یا تکیه‌کلام‌های گوینده، اهمیت می‌دهند که گوش‌سپردن به کلام او را از یاد می‌برند. این نوع سانسور عاطفی، کمابیش در همه وجود دارد؛ اما باید در مقابل آن مقاومت کرد.

۵ شنیدن برای نقد کردن

گاهی هدفمان از گوش‌دادن، فقط اشکال کردن، ایرادگرفتن و پاسخ‌گفتن به گوینده است؛ نه فهم مطلب. در نظر داشته‌باشید که هدف از گوش‌دادن، کسب معرفت و آگاهی است. بنابراین سعی کنید ابتدا «پیام را دریابید»^۴. وظیفه شنونده این است که بفهمد؛ موافقت یا مخالفت، در مراحل بعد معنا

۴. حضرت علی (ع) در توصیف یکی از یارانش می‌فرماید: «وَ كَانَ عَلِيٌّ مَا يَسْمَعُ أُخْرَصَ مِنْهُ عَلِيٌّ أَنْ يَتَكَلَّمَ؛ او بر شنیدن حریص‌تر بود تا گفتن.» (نهج البلاغه، حکمت ۲۸۹)

پیدا می‌کند. بعد از اینکه مطلب گوینده تمام شد، لحظه‌ای بر روی مطالب او تأمل و تأنی کنید. بدین ترتیب، ضمن آنکه برای مخاطب خود احترام قائل شده‌اید، نقد شما سخته‌تر و پخته‌تر خواهد شد. رعایت این دو نکته از سوی شما، سبب می‌شود که گوینده نیز بدون سوءظن و جهت‌گیری، نقد شما را بشنود و در آن تأمل کند.

هنر شنوندگی

برای بهتر شنیدن و نتیجه‌گرفتن از گوش کردن، بهتر است:

۱ گوش کردن را فرآیندی فعال و جدی بدانید. همیشه نخستین قدم برای رشد و پیشرفت، آگاهی فردی است. کوتاهی‌ها و قصور خود را در نقش یک شنونده، تحلیل کنید و تصمیم‌گیری که بر آنها فائق آید. شنوندگان خوب از ابتدا به همین صورت متولد نشده‌اند؛ بلکه گوش کردن مؤثر و قوی را آموخته و تمرین کرده‌اند.

خوب گوش کردن، مانند هوش، فرهنگ یا موقعیت اجتماعی، اکتسابی است. این مسئله نیز مانند هر مهارت دیگر از رهگذر تمرین و انضباط فردی به دست می‌آید. باید گوش کردن را یک روند فعال فکر بدانید. بسیاری از زمینه‌های زندگی جدید، ما را به گوش کردن انفعالی سوق می‌دهد؛ مثلاً در حالی که مشغول مطالعه هستیم، به رادیو هم «گوش می‌کنیم!» گوش کردن انفعالی یک عادت است؛ اما گوش کردن فعال چیز دیگری است. اگر به‌طور جدی در این زمینه کار کنید و شنونده‌ای مؤثرتر باشید، نتیجه را در تحصیل، روابط شخصی و فامیلی و در زندگی خود خواهید دید.

۲ آمادگی ذهنی برای گوش کردن

پیش از گوش دادن به سخنان و مطالب دیگران، سعی کنید منطقه بحث را مشخص کنید. اگر بدانید بحث مورد نظر، علمی (عقلی، نقلی، تجربی) یا اخلاقی و معنوی است، متناسب با آن نحوه گوش دادن شما متفاوت خواهد شد. در چنین وضعیتی، شنونده از پیش آماده است تا نکته‌های مهم و اصلی سخنرانی را حدس بزند؛ به موقع به آنها توجه کند؛ به توضیحات مربوط به هر نکته، به دقت گوش فرا دهد و ابعاد هر مطلب را به درستی دریابد. از سوی دیگر، واژه‌ها و اصطلاحات در

هر بحثی، معنا و مفهوم روشن‌تری می‌یابند. مثلاً ممکن است برخی واژه‌ها و اصطلاحات در یک بحث اخلاقی معنادار باشد، اما از نظر فلسفی چنین نباشد.

همچنین توصیه می‌شود پیش‌تر دربارهٔ موضوع بحث، فکر کنید و دورنمایی از مطالب کلی را که احتمالاً بیان خواهد شد، در ذهن ترسیم کنید. این‌گونه آمادگیها، سبب می‌شود تا برای جذب کامل اطلاعاتی که سخنران به شما می‌دهد، حضور ذهن داشته‌باشید.

۳ مقاومت در برابر گيجی و آشفتگی

در یک دنیای ایده‌آل، می‌توانیم تمامی آشفتگیهای روحی و جسمی را محو کنیم؛ اما این کار در دنیای واقعی امکان‌پذیر نیست. از آنجایی که سرعت تفکر ما بسیار بیشتر از شتاب جمله‌سازی هر گوینده‌ای است، امکان حواس‌پرتی هنگام گوش‌کردن بیشتر است. به همین دلیل هر صدا یا خاطره‌ای می‌تواند ذهن ما را بدزدد و با خود به بیرون از جلسهٔ سخنرانی یا کلاس یا مباحثه ببرد.

بنابراین برای خوب شنیدن، باید خود را آمادهٔ مقاومت در مقابل هر امر متفرقه‌ای بکنیم. هر وقت چیزی حواس شما را پرت کرد، آگاهانه سعی کنید ذهن خود را عقب‌برده، به قبل از آنچه گوینده در حال حاضر می‌گوید، متوجه کنید و آن را دوباره به زمان حال بیاورید. یک راه برای انجام این کار، کمی جلوتر از گوینده فکر کردن است. سعی کنید پیش‌بینی کنید جملهٔ بعدی چه خواهد بود. این کار، پرش به سوی نتایج نیست. وقتی زود نتیجه‌گیری می‌کنید، کلمات را در دهان گوینده می‌گذارید و به درستی به آنچه می‌گوید، گوش نمی‌دهید. اما در این حالت، شما گوش‌کرده و آنچه را که گوینده، بعداً می‌گوید با آنچه خود پیش‌بینی کرده‌اید، مقایسه می‌کنید.

راه دیگر برای تمرکز ذهن روی یک سخنرانی، این است که آنچه را گوینده تا به حال گفته است، در ذهن خود مرور کنید و مطمئن شوید که آن را فهمیده‌اید.

۴ افزایش تمایل به گوش‌کردن

اغلب محصلان، تسلیم بی‌علاقگی و عدم تمایلشان به موضوع سخنرانی می‌شوند و آن‌چنان‌که باید به درس گوش نمی‌دهند. در نتیجه آنچه را که می‌شنوند، به درستی نمی‌فهمند. گروهی دیگر بی‌زاری خود را از سخنران، بهانهٔ خوب

گوش‌ندادن می‌کنند و در نتیجه به بد گوش‌دادن دچار و معتاد می‌شوند. این‌گونه بیزاریه‌ها به سبب بروز عکس‌العمل‌های عاطفی نسبت به رفتار یا کیفیت صدای گوینده در شنونده ایجاد می‌شود. شما می‌توانید نزد خود استدلال کنید که واقعا برای چه به حوزه آمده‌اید؟! آیا آمده‌اید تا از این و آن خوشتان بیاید؟! یا سرگرم باشید؟! یا از ریخت و قوارهٔ بعضیها دلخور شوید؟! یا به عکس، برای کسب دانش و حقایق و اطلاعات و مهارت‌هایی آمده‌اید که این محیط برای شما فراهم می‌کند؟ بنابراین هر گاه به سخنرانی یا بحثی گوش می‌دهید، خود را چون پژوهنده‌ای فرض کنید که با فعالیت علمی درگیر است. بدین ترتیب مانع دخالت عواطف و هیجانات احساسی خود خواهید شد.

۵ کم‌توجهی به ظواهر گمراه‌کننده

باید اراده کنید تا فضا و نمای از پیش ساخته شدهٔ خود را که بر اساس ظاهر و حالات شخصی گوینده است، کنار بگذارید. حتی اگر این کار نیازمند تحمل، صبر و تمرکز باشد، اجازه ندهید احساسات منفی درباره ظاهر یا نحوهٔ صحبت گوینده‌ای، شما را از دریافت پیام او منصرف کند. همچنین سعی کنید فریب ظاهر جذاب گویندگان را نخورید.^۵ بدانید که فکرهای قوی و مفید، ممکن است در جمله‌بندی‌های نازیبا در آیند.

۶ همگامی و همراهی با گوینده

همراهی با آهنگ بیان و سرعت کلام سخنران، در خوب گوش‌دادن، بسیار مؤثر است. در حین خواندن یک نوشته، تعیین سرعت به اختیار خواننده است. به علاوه اگر خواننده قسمتی از نوشته را نفهمد، می‌تواند مرور کند و آن را دوباره بخواند؛ اما سخنی که ادا شد، اگر درست فهمیده نشود، برای همیشه از دست رفته است. سرعت کلام در اختیار سخنران است. بنابراین در برابر گوینده‌ای که شتابان سخن می‌گوید، باید هشیار و مواظب باشید تا نکته‌های مهم سخن او را از دست ندهید، به‌ویژه اگر ضمن گوش‌دادن، یادداشت هم برمی‌دارید، باید چه در نوشتن و چه در گوش کردن با او هماهنگ باشید و بر سرعت خود بیفزایید. برخی از اساتید در کلاس درس، چنان به سرعت سخن می‌رانند که تقریباً غیر ممکن است

۵. امیرالمؤمنین علی (ع) می‌فرمایند: «انظرُ إلی ما قالَ و لا تنظرُ إلی من قال.»

بتوان در آن واحد هم گوش داد و هم یادداشت برداشت. در چنین وضعی، از استاد خود بخواهید که شمرده‌تر سخن بگوید.

۷ قضاوت پس از گوش کردن

گاهی به صحبت اشخاصی گوش می‌کنیم که با طرز فکر آنان مخالفیم. در این حالت بیشتر سخنانی را می‌شنویم که با آنها مشکل داریم؛ زیرا تمایل طبیعی ما مجادلهٔ فکری با گوینده و رد تمام گفته‌های او است. اما هیچ‌یک از این عکس‌العملها مناسب نیست؛ چرا که ما نباید هیچ فرصتی را برای یادگیری از دست بدهیم.

بنابراین سزاوار آن است که ابتدا به تمام صحبت‌های او گوش کنیم؛ سپس به قضاوت نهایی بپردازیم.^۶ درست‌تر آن است که بکوشیم دیدگاه‌های او را بفهمیم، شواهد و مدارکش را محک‌بزنیم و نحوهٔ استدلال او را ارزیابی کنیم؛ سپس قضاوت ذهنی خود را بسازیم. اگر به عقاید خود اطمینان داریم، نباید از گوش‌دادن به نظریه‌های مخالف هراس داشته‌باشیم و اگر از صحت عقاید خود مطمئنیم، ضروری است که حرف دیگران را بهتر و بیشتر بشنویم. فراموش نکنید که فقط ذهنهای خالی، می‌توانند بسته باشند.

۸ توجه به علائم غیر کلامی پیام

گوش‌دهنده باید به بخش غیر کلامی پیام، به اندازهٔ قسمت کلامی توجه کند. توجه به نحوهٔ گفتن و حالات گوینده، گوش‌دهنده را از بسیاری از نکات ناگفته آگاه می‌سازد. حالات چهره، تن صدا، حرکات (ایما و اشاره) و وضعیت اندامها در فهم مطلب، بسیار مؤثر است. گاهی بعضی از آدمیان چیزی را می‌گویند که تنها شنوندگان آگاه می‌توانند آنچه را که واقعا منظور آنهاست، دریابند.

۹ تمرکز

گفتیم که شنوندگان مجرب، سعی نمی‌کنند همهٔ کلمات یک گوینده را جذب کنند؛ بلکه بر مسائل ویژه و برجستهٔ یک نطق متمرکز می‌شوند. اگر حواس‌پرتی گوینده زیاد نباشد، باید بتوانید با کمی زحمت به نکته‌های اصلی او پی ببرید.

۶. سعدی می‌گوید: «یکی را از حکما شنیدم که می‌گفت: هرگز کسی به جهل خویش اقرار نکرده‌است، مگر آن کس که چون دیگری در سخن باشد، همچنان ناتمام گفته، سخن آغاز کند.»

معمولاً یک گوینده در آغاز سخن، ایده‌هایی برای ربط نکته‌های اصلی ارائه می‌کند.

هنگامی که شخصی صحبت می‌کند از خود بپرسید:

- نکات مهم صحبت او چه چیزهایی است؟
- دلیل و برهان و عناصر کمکی او چیست؟
- نقطه مثبتی که مورد نظر اوست، چیست؟
- نقطه ضعفی را که تذکر می‌دهد، کدام است؟

در حالی که گوینده مشغول سخن گفتن است، می‌توانید در ذهن خود به پرسشهای بالا پاسخ دهید یا پاسخهای خود را در طی صحبت‌های او، یا به محض اینکه صحبتش را تمام کرد، یادداشت کنید. این کار با نوشتن کلمات کلیدی یا عباراتی که گوینده به کار می‌برد، امکان‌پذیر است.

۱۰ یادداشت برداری

یادداشت برداری صحیح، راهی درست برای تقویت تمرکز فکر و دنبال کردن عقاید و افکار گوینده است. این روش شما را وادار می‌کند تا شنونده‌ای ماهر و خلاق شوید. به جای تهیه فهرست تفصیلی مطالب و ثبت کامل جملات، تنها به نکات عمده، عبارات کلیدی و نشانه‌های اختصاری اکتفا کنید. برای آگاهی بیشتر در این زمینه، بروشور شماره ۵ را ملاحظه کنید.

برای مطالعه بیشتر:

۱. رضائیان، علی؛ مبانی مدیریت رفتار سازمانی؛ تهران، انتشارات سمت، صص ۳۰۲-۳۲۲.
۲. لوکاس، استفن ای؛ هنر سخنرانی؛ ترجمه ساده حمزه - باباطاهر علی زاده؛ تهران، انتشارات رشد، صص ۸۱-۹۷.
۳. لاین، جان؛ گوش کردن اثربخش؛ ترجمه سعید علی میرزایی؛ تهران، انتشارات سارگل.

نظارت علمی: مسعود آذربایجانی؛ عضو هیئت مدیره انجمن روان‌شناسان حوزه و عضو هیئت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
نظارت ادبی: انجمن قلم حوزه

پیشنهادها و انتقادهای شما، خانواده خشت اول را در ارائه ویرایشهای بعدی این بروشور، یاری می‌رساند.

قم - صندوق پستی ۳۳۶۱-۳۷۱۸۵

تلفن: ۲ - ۰۲۵۱-۲۹۲۷۷۵۱

Email:DTJHEQ@Gmail.com

معاونت پژوهشی حوزه علمی قم

دفتر طلاب جوان

قیمت: ۱۰۰ تومان

دانشها زادهٔ روشها هستند، و یکی بدون دیگری راه به جایی نمی‌برد. مجموعهٔ «به سوی پژوهش» می‌کوشد روشها و کاربردهای آنها را در کوتاه‌ترین قالبها ارائه‌دهد تا راه تحقیق و معرفت‌جویی را برای طلاب جوان هموارتر کند.

از همین مجموعه:

۱. حرفه‌ای‌ها چگونه کتاب می‌خوانند؟
۲. تمرکز؛ چرا و چگونه؟
۳. از حافظه چه می‌دانیم؟
۴. از شنیدن تا گوش کردن!
۵. مهارت‌های یادداشت‌برداری در کلاس درس